

**Татјана Дедић Динуловић,
Љубица Ристовски,
Тијана Ђуричић**
*Академија лејих уметности, Београд,
Народно позориште, Суботица,
Академија лејих уметности, Београд*

„ПОЗОРИШТЕ НА ГРАДИЛИШТУ“: ИСПИТИВАЊЕ ОДНОСА ТРАДИЦИОНАЛНИХ И НОВИХ ВРЕДНОСТИ НА ПРИМЕРУ ПОЗОРИШНЕ ЗГРАДЕ У СУБОТИЦИ

Када је 1854. године завршен објект Народнoг позоришта у Суботици, кућа је постала симбол града, али и парадигма добро осмишљене културне политике. Рефлектујући политичке промене и различите утицаје кроз историју, позориште је мењало називе, структуру и уметничку политику, да би данас постало мултикултурална институција оријентисана ка три националне заједнице – српској, мађарској и хрватској. Најновија реконструкција објекта, започета 2007. као највећа инвестиција у култури у Србији у последњих тридесет година, изазвала је велики број расправа у јавности и стручним круговима, у којима су разматрана питања улоге савременог позоришта уопште, његове локалне, националне и регионалне позиције, али и питања промена у урбаном животу заједнице, културних потреба публике и културног наслеђа. Истражујући потенцијале овог веома специфичног центра културног живота града, група наставника, студената и уметника из Суботице, Новог Сада, Београда и Рима, окупила се око пројекта „Позориште на градилишту“. Употребом различитих медија и уметничких форми, аутори су, у директном контакту са публиком на градилишту објекта, испитали однос публике према новој позоришној згради, као и њено разумевање улоге институције у будућем културном животу града.

Кључне речи: позориште, позоришна зграда, идентитет града, урбана комуникација, културна политика, културне потребе, анимација публике, односи са публиком

Реч позориште је хомоним који, истовремено, означава најмање три појма: позориште као уметничку форму, позориште као

друштвену вредност и облик комуникације, и позориште као физички оквир у коме се остварује сценска уметност. Позориште, такође, означава и институцију која се залаже за одређене уметничке идеје, вредности и ставове, а која је готово увек „подрвргавана правилима која су наметали они који су позориште финансирани“ (Драгићевић Шешић, Стојковић 2003: 107). Државна власт је, без обзира на карактер власништва над позоришном институцијом и зградом, увек имала могућност да правилима и законом о позоришту услови његов рад. Посебно место овде заузима и питање власништва над простором позоришне игре и временом позоришне представе које успостављају „групе људи и појединци укључени у производњу игре и њезино власништво“ (Просперов Новак 1984: 14), па се овај однос додатно усложњава и почиње кључно да утиче на друштвену, идејну и естетичку перцепцију позоришне институције. Позориште је, дакле, важна тема не само архитектуре и града, већ и политике – уметничке, културне и друштвене.

Захваљући својој функцији, а затим и позицији у урбаној структури, позоришна зграда је кроз историју постала један од кључних градских објеката. Осим централне позиције, позоришна зграда подразумева систем архитектонских својстава објекта који својим карактером и функционално-технолошким пореклом граде јасан и разумљив језик урбане комуникације. На тај начин кућа, као простор спектакла и објекат за спектакл, захваљујући језику архитектонске структуре, и сама постаје знак и репрезент идентитета града, наглашавајући разумевање архитектуре као средства урбане комуникације.

Када је 1854. године завршен објекат Народног позоришта у Суботици према оригиналном пројекту суботичког архитекте Јаноша Шкултетија (Scultety János), кућа је постала истински симбол града. Обликовање идентитета и формирање карактера Суботице у другој половини 19. века одређен је, у великој мери, управо објектом позоришта који је, захваљујући својој монументалности и урбаној позицији, постао једно од кључних места у означавању града. Са друге стране, позориште као институција, постало је и парадигма добро осмишљене културне политике. Идеја „власника“ ове позоришне институције била је да створе не само највећу и најлепшу кућу у Суботици, већ да, финансирајући и градећи овај објекат, мисле о Народног позоришту као о институцији за будућност. Архитекта Шкултети је, тако, добио могућност да „пропутује градове који располажу са мањим, али добро изведеним и признатим позориштима“ (Вујновић Прчић, Вујковић Ламић 1992: 7) и истра-

жи и лично доживи неке од најзначајнијих примера позоришних објеката у Европи. „У првим годинама након изградње, позориште је било права сензација за житеље Суботице и околине... Када је временом интересовање опало, од масе радозналаца, формирала се мала, али одабрана публика која... је тражила представе на нивоу, представе које доликују трећем по величини граду у угарском делу Монархије. На суботичкој сцени наступали су на краће или дуже време скоро сви значајнији глумци и редитељи с краја XIX и почетка XX века“ (Вујновић Прчић и Вујковић Ламић 1992: 15). Позориште је, тако, постало важна институција културе и културни центар Суботице, симболизујући „богатство, успешно привређивање и тежњу града да се отвори према култури... ” (Вујновић Прчић, Вујковић Ламић 1992: 15)

Рефлектујући политичке промене и различите утицаје кроз историју, позориште је мењало називе, структуру, репертоар и уметничку политику да би у последњем периоду постало модел вишенационалне и мултикултуралне институције оријентисане ка разнородној публици и репертоару на два језика – српском/хрватском и мађарском¹. Током времена, мењала се неминовно и физичка структура куће јер је зграда неколико пута била оштећена, а затим поправљана, реконструисана и дограђивана. Крајем 1980-их, главни сценско-гледалишни простор био је у потпуности упропашћен и напуштен.

Нова реконструкција објекта, започета 2007. као највећа инвестиција у култури у Србији од изградње Српског народног позоришта у Новом Саду, 1981. године, изазвала је велики број расправа у јавности и стручним круговима. Нека од кључних питања у тим расправама везана су за тему културног наслеђа и различите нивое заштите објекта, посебно за третман и начине заштите појединих зона, али и за тему промена у урбаној структури² и „тежњу ка интеграцији позоришта и града кроз ’урбанизацију театра’ и, једнако,

1 Према продукционом моделу Народно позориште-Народно казалиште-Népszínház јесте стално професионално репертоарско позориште, са сталним уметничким ансамблом. Налази се на буџету АП Војводине и града Суботице, а малим делом се ослања на сопствена средства. Организовано је у три сектора – уметнички (Драма на мађарском језику и Драма на српском језику), технички и општи сектор. Репертоарска политика усмерена је на класичне и савремене драмске текстове домаћих и страних аутора. У периоду од 2006–2009. године изведене су тридесет четири премијере. Од 2003. године институција користи објекат биоскопа „Јадран“ као једини сценски простор.

2 Према истраживању „Културне политике градова Србије – културни ресурси градова (упоредни приказ)“ Завода за проучавање културног развитка из 2009. године, а према мишљењу грађана Суботице, међу десет најзначајнијих објеката установа културе које представљају градске симболе, Народно позориште се налази на 4. месту.

’театрализацију града’ архитектонским средствима“ (Динуловић 2008: 6). Друге важне теме тичу се улоге савременог позоришта уопште, али посебно локалне, националне и регионалне позиције конкретне институције. У том смислу, посебно питање односи се на културне потребе публике.

Истраживања позоришне публике³ спроведена у Народном позоришту у два наврата, 1998. и 2005. године, са идејом упознавања постојеће публике и употребе резултата за креирање нове пословне политике, а затим и провере успешности такве политике у другом истраживању, показала су одличне резултате. Пажљиво планирана репертоарска политика, заснована на познавању окружења у коме институција делује, али и правцима развоја сценске уметности у времену у коме делује, донела је кући нову публику и омогућила другачији однос са постојећом. Позориште, дакле, треба да одговори на потребе града, али и да „их генерише. Позоришна публика, баш као и урбана култура у најширем смислу речи, такође се граде, развијају и негују. Између осталог, и грађењем кућа. О томе на најбољи начин говоре десетине савремених објеката широм света који су донели изванредну нову енергију градовима у којима су реализовани“ (Динуловић 2008: 7).

Процес пројектовања последње реконструкције позоришне зграде, са прекидима, траје близу двадесет година. Време, међутим, није донело одговарајући ниво идентификације становника Суботице, а посебно позоришне публике, са уверењем да је такав подухват потребан граду. Интензивног и континуираног рада на окупљању људи око пројекта никада није било, као ни покушаја стварања енергије коју је Љубомир Драшкић поводом реконструкције београдског позоришта „Атеље 212“, назвао „покрет за изградњу позоришта“. Јавност се најчешће сусретала са изостанком тачних информација о циљевима и исходима пројекта. Велики број презентација које су одржане током година, биле су намењене стручној јавности, док су наступи у медијима чешће имали политичку него информативну или промотивну функцију. За то време, становници Суботице гледали су како физички нестаје симбол њиховог града, док на његовом месту расте армирано-бетонски скелет. У тим околностима постало је кључно важно упознати „обичне“

3 Истраживања позоришне публике у нашој средини нису тако честа. У последњих тридесет година, према нашим сазнањима, осим два већ наведена, урађана су још три истраживања – „Истраживање позоришне публике Београда“ (Милена Драгићевић Шеших) из 1980/81, „Истраживање публике Позоришта на Теразијама“ (Маја Ристић) из 2010; и „Позоришна публика у Србији“ Завод за проучавање културног развоја (Слободан Мрђа) из 2010.

људе са пројектом и у директном контакту са публиком испитати њихов однос према новој позоришној згради, као и разумевање улоге институције у будућем културном животу града. Пошто је кућа физички већ формирана, сама грађевина и њен простор „пундили“ су се као најефикаснији и најуверљивији медиј. Желећи да истражи могућности овог специфичног центра културног живота Суботице, тим наставника, студената и уметника из Суботице, Новог Сада, Београда и Рима, окупио се око пројекта „Позориште на градилишту“⁴.

„Позориште на градилишту“ је интердисциплинарни *site specific* пројекат културне анимације изведен у оквиру манифестације „Ноћ музеја“ 2010. године⁵ на објекту позоришта у реконструкцији. „С обзиром на дуго одсуство из градског живота, 'Ноћ музеја' је тренутак када ново позориште жели да укаже на неколико аспеката свог присуства и да на тај начин оживи свој рад и деловање у граду и његовој култури.“⁶ Суочавајући питања нове позоришне зграде и потреба суботичке публике у домену сценске уметности, аутори пројекта позвали су становнике Суботице да посете градилиште. Први циљ, дакле, био је упознавање публике са изгледом и функцијом будућих сценско-гледалишних простора. Други важан циљ пројекта било је подсећање публике на ову позоришну институцију као на некадашње, али и будуће централно место културног живота Суботице, Војводине и региона. Стварање могућности за размену идеја, стручну сарадњу и међусобно разумевање младих професионалаца из различитих средина, као и њихово деловање у вишенационалном окружењу био је трећи циљ пројекта. У свему томе посебно место имали су студенти уметничке продукције из Београда и архитектуре из Новог Сада, који су радом на овом задатку добили могућност да повежу теоријска знања стечена у на-

4 Аутори пројекта „Позориште на градилишту“ су мр Љубица Ристовски, директор Народних позоришта у Суботици и гостујући предавач на Академији лепих уметности у Београду и др Татјана Дадић Динуловић, доцент на Академији лепих уметности у Београду. Учесници и продуценти пројекта су Народно позориште-Народно казалиште-*Népszínház*, Суботица; Факултет техничких наука, Департман за архитектуру, Нови Сад; Академија лепих уметности, Београд и S.Cen (Центар за сценски дизајн, архитектуру и технологију), Нови Сад. Подршку пројекту пружо је Фонд за заштиту животне средине Републике Србије.

5 Према већ поменутом истраживању Завода за проучавање културног развика, грађани Суботице су издвојили манифестацију „Ноћ музеја“ као један од занимљивијих културних догађаја у граду.

6 Из представљања резултата студентске радионице на Департману за архитектуру Факултета техничких наука у Новом Саду, под називом „Народно позориште у Суботици – архитектура фасада новог Народних позоришта и веза са постојећим делом објекта“; ментор радионице је проф. Слободан Данко Селинкић.

стави са практичним радом на реализацији конкретног уметничког и продукцијског задатка.

Као *site specific* пројекат чији је коначан облик настао у процесу продукције, програм „Позоришта на градилишту“ планиран је и изведен у четири сегмента.

„Обилазак градилишта“ изазвао је највише интересовања публике. Домаћини и водичи кроз нове просторе будућег објекта били су људи који о кући знају највише – аутори, пројектанти, чланови надзорне службе, извођачи радова и представници инвеститора. Преносним системом сценске расвете објекат је осветљен тако да постане привремена сценска инсталација. Током шест сати овог специфичног догађаја, неколико хиљада људи је, у близу стотину организованих обилазака градилишта, непосредно доживело већ сасвим препознатљиве сценско-гледалишне просторе, холове, пробне сале и јавни простор зграде.

Пројекцијом „фотографија позоришта у реконструкцији“ Аугустина Јуриге, суботичког уметника који свакодневно прати догађаје на градилишту од почетка извођења радова, на специфичан начин приказана је улога и утицај позоришта на град. Ова колекција од више стотина уметничких фотографија представља неуобичајену и другачију хронику градског живота Суботице.

Наступ чланова ансамбла позоришта, „Глумци за вас“, изведен је на будућој камерној сцени. Тако је део комплекса сценско-гледалишних простора анимиран у форми и карактеру који је, програмски и жанровски, требало да упути публику на будуће коришћење овог простора. Глумци оба уметничка ансамбла певали су песме из представа, стварајући атмосферу у којој је публика могла не само да непосредно присуствује уметничком догађају, већ и да осети будући „дух места“. Једна од најважнијих тема позоришног простора и позоришта уопште, приближавање „глумца и гледаоца једног другог, тако да виде, чују и осете сваки покрет и сваки шум“ (Динуловић 2008: 4) испитана је управо на овај начин. Тако је форма која је деценијама негована на камерној сцени суботичког позоришта, поново постала део реалног позоришног искуства. Са друге стране, догађај је омогућио глумцима први сусрет са потпуно непознатим окружењем, контакт са делом публике која иначе не долази на њихове представе, али и прилику да постану део заједничког великог колектива.

Део куће на I спрату који је директно окренут ка Корзоу, у коме ће бити смештена управа позоришта, претворен је у „Архитектонски студио“. Студенти, асистенти и наставници Департа-

на за архитектуру и урбанизам Факултета техничких наука у Новом Саду изложили су у овом ауторском атељеу не само документе који представљају пројекте на основу којих се гради кућа, већ и низ сопствених размишљања на тему односа позоришта, архитектуре и града која су развијали у оквиру предмета „Ефемерна архитектура“, на радионици коју је водио професор Слободан Данко Селинкић. Тако је најслободнијим размишљањима младих архитеката и студената архитектуре успостављен дијалог између званичног и неформалног, прагматичног и утопијског, конзервативног и авангардног. Ова мултимедијална инсталација, коју су сами студенти претворили у сасвим посебан сценски догађај својом креативном и релаксираном комуникацијом са посетиоцима, привукла је огромну пажњу, а будући простор управе позоришта постао је место сусрета многих и различитих људи.

Евалуација пројекта, заснована на квантитативној и квалитативној анализи медијских објава, анкетном истраживању посетилаца и анализи резултата интервјуа са учесницима догађаја – стручним тимом, члановима ансамбла и студентима, показала је занимљиве укупне резултате и омогућила сложенији и дубљи увид у ставове публике. Пре свега, уочено је значајно позитивно померање става публике у односу на ново позориште, као и боље разумевање институције и њеног положаја у будућем културном животу Суботице. Такође, осим великог изненађења чланова стручног тима у односу на интересовање и реакције публике, видљиво је и њихово снажније уверење у коначан исход пројекта. Посебно важним и занимљивим сматрамо реакцију и измењене ставове чланова ансамбла, као и значај који је пројекат имао за студенте архитектуре и уметничке продукције.

Анализа медијских објава показује да је од укупног броја извештаја објављених о догађају⁷, највеће интересовање постојало код локалних медија, иако је међу извештачима било и војвођанских, националних и регионалних медија. Осим исказаног интересовања посебно значајним сматрамо реакције локалних медија према којима је показан јасан став да је за оваквим пројектом постојала велика потреба позоришне публике у Суботици која дуго није са сигурношћу знала шта се догађа на градилишту. „Отварање 'капије' градилишта за заинтересоване грађане био је дуго очекивани догађај – да се увере и виде шта се то дешава, тј. ради унутар овог

7 Према нашој евиденцији, укупан број медијских извештаја о догађају био је шездесет шест, од чега педесет три на Интернет порталима, четири на телевизији, четири на радију, три у штампи и две објаве новинских агенција.

огромног објекта. Данас им је то испуњено“ (Subotica.info: 2010). „Већина Суботичана је задивљена новоизграђеним делом позоришта“ (Subotica.com: 2010). „Захваљујући овој предпремијери, први смо могли да видимо будући изглед објекта“ (Skyscrapercity.com: 2010). У односу на интересовање публике издвајамо податак објављен у дневном листу „Вечерње новости“, према коме је „Ноћ музеја“ у Суботици посетило око десет хиљада људи, а једно од најпосећенијих места било је „Позориште на градилишту“.

Публика је, према свим анализама, показала изузетно интересовање за овај догађај. На самом почетку програма велики број Суботичана стрпљиво је чекао испред улаза на градилиште, без обзира на веома хладно и кишно време. Најбројнија је била општа публика, али је међу посетиоцима било и гостију из стручних кругова из читаве Србије – архитеката, урбаниста, позоришних уметника, директора уметничких фестивала, политичара. Публика је позитивно оценила овај догађај, показавши велико изненађење оним што је затекла на градилишту. „Импесионирана сам. Веома ми се свиђа позориште и мислим да ће од овога бити нешто што Суботица стварно заслужује.“ (RTV YOUECO: 2010). Веома занимљиви коментари појавили су се на сајту „skyscrapercity.com“ на коме, у облику форума, бројни млади Суботичани редовно прате догађаје на различитим градилиштима у граду. „Неће бити манифестације, концерта или било чега другог што неће моћи да буде организовано у овој згради. Једноставно, постојаће прегршт садржаја и могућности. Стекао сам утисак да је пројектантима био циљ да направе зграду кроз коју ће у једном дану проћи сви становници града... Људи, био сам данас на градилишту позоришта. Оно је... бум! Од сада па надаље, свако ко буде причао о Народном позоришту, а није посетио градилиште, нема о чему да прича и неће бити полемике, јер га не схватам озбиљно... Мислим да од вечерас велика већина становништва нема ништа против новог позоришта... Лепо сам ја говорио, одједном ће сви хтети још и веће позориште... Ново позориште је за све Суботичане знак напретка у овом граду.“ Посебно позитивни коментари публике односили су се на прилику да присуствује стручном обиласку градилишта, као и на могућност разговора са члановима стучног тима. Сусрет са студентима архитектуре и њиховим радовима, као и изложеним пројектима на основу којих се гради кућа, такође су веома позитивно оцењени.

Вероватно најзначајнију промену у успостављању позитивног односа према новом позоришном простору, а затим и његовом ра-

зумевању, показали су чланови ансамбла позоришта⁸. Њихови одговори могу се сврстати према неколико тема. Прва се односи на мотиве, циљеве и осећања који су их покренули да учествују у овом догађају. Глумци су показали жељу да први пут уђу у нову зграду, осете атмосферу и „изнутра“ сазнају како простор изгледа. Први сусрет са кућом представљао је и другачију инспирацију која их је додатно мотивисала за време наступа. Мотив за учешће на овом догађају била је и прилика за другачијим и приснијим контактом са публиком, која је имала неубичајену прилику да види глумце из оба ансамбла у заједничком извођењу. А идеја наступа у оквиру манифестације „Ноћ музеја“ била им је посебно привлачна јер је превазилазила уобичајене оквире позоришне продукције и тиме постала део другачијег искуства. Друга тема везана је за рад у тиму и лично искуство учешћа на оваквој манифестацији. Глумци кажу да је елан и ентузијазам колега био изузетно снажан мотив у току извођења програма, а посебно добро осећање била је припадност великом тиму – „било нам је задовољство што смо део велике екипе и дивно што су обе драме радиле заједно“. Велико интересовање публике допринело је и њиховом уметничком и личном узбуђењу, а сматрају да су се у одличној атмосфери добро осећали и извођачи и публика. Обилазак свих сценских простора и упознавање са њиховим будућим функцијама, допринео је утиску да су се „вратили кући“. Трећа важна тема везана је за оцену успешности пројекта „Позориште на градилишту“. Према уверењу глумаца, публици се веома допала нова зграда – „они који су дошли са добрим намерама били су одушевљени, они који су први пут ушли били су изненађени...“ „Публика чека да позориште почне да ради у новој кући, чека нове представе, видела је макете и једва чека да види и како ће зграда изгледати...“, „Публика је била узбуђена и задивљена, и подсетила се представа које је некада гледала“. У односу на контакт који су успоставили са публиком, глумци кажу да је за њих ово искуство било посебно, јер никада до сада нису имали прилику да публику доживе на тако непосредан начин, без „рампе“ која их, уобичајено, раздаваја. Сматрају да је такав контакт деловао опуштајуће и за глумце и за публику. „Оваква манифестација је жива ствар и зато што је изван устаљених догађања има посебну чар. Измешали смо се са публиком.“

8 Од укупно деветнаест чланова ансамбла који су учествовали у догађају, интервју је спроведен са девет.

За чланове стручног тима⁹ вођење публике у обилазак градилишта, као и начин на који су посетиоци реаговали и доживели простор, било је у потпуности неочекивано искуство. Према њиховом мишљењу, број заинтересованих грађана превазишао је сва очекивања, док је начин интересовања био неуобичајен и, зато, изузетно значајан. То су били „не само пуки посетиоци, већ људи који су са пажњом слушали водиче и просто упијали сваку информацију. Већина коментара је изречена са осмехом, не као до тада са подсмехом. Деловало је да грађани почињу да верују у ову зграду“. Задовољни идејом о другачијем приступу комуникацији са публиком, чланови стручног тима сматрају и да су обим и карактер читавог догађаја били оптимални за прво „отварање“ зграде позоришта према грађанима. „Након дугог периода медијског ћутања о згради суботичког позоришта овај догађај ме је веома обрадовао. Испунио је и моја очекивања о побољшавању односа Суботичана према новом објекту.“ Такође, непосредна провера стучних идеја и планова кроз директан контакт са будућим корисницима институције, била је за њих важан подстицај за наставак рада на овом пројекту.

Студенти, учесници пројекта¹⁰, веома су задовољни приликом да раде у тиму стручњака из различитих области, као и ентузијазмом и уверењем у заједнички циљ који су сви поседовали. Задовољни су и сопственим учинком, без обзира на чињеницу да су неки од њих први пут ангажовани на практичном уметничком и продукцијском задатку. „Тог дана, по киши, ’отворили’ смо једна врата. Верујем да ТО нико никада није урадио. Не да бисмо неке доказали тачност једне идеје, већ да бисмо поделили радост мишљења о њој...“ „Већина људи ми се захвалила на објашњењу радова, уз коментар да им је сада много ствари јасније...“, „Мени је било посебно важно да видим реакцију мојих суграђана Суботичана, и драго ми је да је изложбу посетио велики број људи... Разговарајући са посетиоцима, сазнала сам да су јако задовољни овим гестом, и да је управо то било потребно како би се коначно помирили са пројектом позоришта.“ Повезивање теоријских знања са практичним радом у области продукције уметничког догађаја, за неке студенте било је посебно важно. „Ово је прва, слободно могу рећи, велика и права ствар у овој области коју сам радила у животу, и поносна сам, како на себе тако и на све, јер да се нисмо држали

9 Интервјуи су спроведени са свим члановима стручног тима који су учествовали у догађају.

10 Интервјуи су спроведени са двадесет осам студената од укупно тридесет колико их је учествовало у догађају.

заједно, да нисмо тимски – симултано радили, вероватно не би све овако успешно протекло, као што јесте...“ „Допало ми се што смо имали прилику да радимо у пракси и да стекнемо у томе лично искуство.“

Евалуација пројекта показала је да су почетна размишљања о потреби за формирањем „покрета за изградњу позоришта“ била тачна, као и да питање потреба публике може да буде посматрано са много различитих страна. Јавност је добила прилику за сусрет са јасним и тачним информацијама о циљевима и исходима пројекта, али и могућност да се лично упозна са новим позоришним просторима и разговара са људима који су директно везани за данашњи живот објекта. У том смислу, можда најтачнији и, свакако, веома духовит коментар написао је један студент архитектуре: „Сви смо ми посматрали 'градилиште' као храну. Мислим да смо лепо ручали. Ја јесам.“

* * *

Културну политику, најчешће, посматрамо као осмишљену, организовану и усмерену продукцију артефаката – позоришних представа, филмова, књига и других ауторских дела организованих и изведених на различите начине. Готово никада, међутим, под културном политиком не посматрамо грађење кућа и градова који најдиректније и најдраматичније утичу на живот и културу људи. Под грађењем овде подразумевамо успостављање и развијање односа људи према грађеној средини. Јер наш доживљавај културе једне средине, поготову оне коју не познајемо довољно, почиње управо од кућа и градова.. А када се граде значајне куће које припадају свима, један од најважнијих задатака је успостављање идентификације људи са таквим подухватима. „Позориште на градилишту“ је, верујемо, један од покушаја у том правцу.

Литература и извори

Вујновић Прчић, Вујковић Ламић 1992: Г. Вујновић Прчић и В. Вујковић Ламић: *Зграда суботичког позоришта*, Суботица: Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица и НИП „Суботичке новине“.

Дадих Динуловић 2007: Т. Дадих Динуловић, Теорија излагања и представљања: излог позоришта и излог као позориште (фасада позоришне куће у комуникацији са градом и сценска средства у излозима Београда), магистарска теза, Група за теорију уметности и медија, Интердисциплинарне постдипломске студије, Београд: Универзитет уметности у Београду .

Динуловић 2008: Р. Динуловић, О сценским просторима и сценским сликама града – пројекат реконструкције Народног позоришта–Народног казалишта–Népszínház у Суботици (1991–2008), *Руковеш* 10–11–12, Суботица: Суботички књижевни круг.

Драгићевић Шешић, Стојковић 2003: М. Драгићевић Шешић и Б. Стојковић, *Култура, менаџмент, анимација, маркетинг*, Београд: Слио.

Иршевић, С. Ноћ музеја посетило 8000 Суботичана. *YUECO радио*. 15. мај 2010. 16. мај 2010.

Просперов Новак 1984: С. Просперов Новак, *Планета Држић*, Загреб: Цекаде.

Ристовски 2011: Љ. Ристовски, Истраживање позоришне публике у функцији позоришног менаџмента, *Сцена 4*, Нови Сад: Стеријино позорје.

РТВ YUECO. Позориште на градилишту. *Subotica.com*. 13. мај 2010. 16. мај 2010.

Селинкић, група студената Департмана за архитектуру 2010: С. Д. Селинкић и група студената Департмана за архитектуру, Народно позориште у Суботици – архитектура фасада новог Народног позоришта и веза са постојећим делом објекта, Нови Сад: Департман за архитектуру, Факултет техничких наука, Универзитет у Новом Саду.

skyscrapercity.com. Праћење градилишта. *skyscrapercity.com*. 15. мај 2010. 17. мај 2010.

Subotica.info. Деца у ноћи мизеја. *Subotica.info*. 11. мај 2010. 16. мај 2010.

ТАНЈУГ. Суботичка ноћ музеја: позориште на градилишту. РТВ Војводина. 14. мај 2010. 16. мај 2010.

Завод за проучавање културног развитака 2009: ЗПКР, *Културне полијтике градова Србије – културни ресурси градова (ујоредни приказ)*, Београд: ЗПКР.

Skyscrapercity. Новости 15. мај 2010. 17. мај 2010.

Документи за евалуацију пројекта – медијске објаве у периоду 11–16. мај 2010; анкетно истраживање посетилаца; интервјуи са учесницима пројекта.

Tatjana Dadić-Dinulović, Ljubica Ristovski, Tijana Đuričić
„ПОЗОРИШТЕ НА ГРАДИЛИШТУ“: ИСПИТИВАЊЕ
ОДНОСА ТРАДИЦИОНАЛНИХ И НОВИХ ВРЕДНОСТИ НА
ПРИМЕРУ ПОЗОРИШНЕ ЗГРАДЕ У СУБОТИЦИ

Summary

When originally constructed in 1854, building of the National Theatre in Subotica became a symbol of the city and a paradigm of well-thought local cultural policy. Reflecting political transformations and influences throughout history, it changed names, structure and artistic policy, becoming today a multicultural institution orientated towards three national communities – Serbian, Hungarian and Croatian. Latest reconstruction of theatre building, starting in 2007 as the biggest cultural investment in Serbia in the past thirty years, has stirred many professional and public discussions. Some of the main issues discussed relate to cultural heritage and various aspects of cultural protection of the building, as well as changes in the urban environment. Other important issues relate to the role of contemporary theatre in general, then local, national and regional position of Subotica theatre, and, most importantly, cultural needs of the audience. In order to examine the potentials of this very specific centre of city cultural life, a team of teachers, students and artists from Subotica, Novi Sad, Belgrade and Rome, gathered around “The Construction-Site Theatre” project. By using various media and art forms, authors aimed at animating theatre audience through direct engagement with people at the construction site, during 2010 Museum Night. Through guided tours, led by team of architects, visitors had an opportunity to see and discuss future performing spaces, examine project designs at the improvised architectural studio and experience live music performances. Evaluation results, gathered from media analysis and interviews with public and participants, show not only the positive change in audience attitudes towards new theatre building, but also a better understanding of the institution in the future cultural life of Subotica.

Key words: theatre, theatre building, city identity, urban communication, cultural policy, cultural needs, audience animation, audience relations